

BESLUT

2016-11-28

Dnr: 16/01162

SAKEN

Smartare än en femteklassare, SVT1, 2016-04-23, inslag med en fråga om vad programledaren skulle göra som statsminister; fråga om opartiskhet

BESLUT

Inslaget kritiseras men frias. Granskningsnämnden anser att det brister i förhållandet till kravet på opartiskhet.

INSLAGET

I programmet *Smartare än en femteklassare* tävlar vuxna personer tillsammans med barn som går i årskurs fem. Mellan tävlingsmomenten pratar programledarna med deltagarna. I ett inslag i programmet hade programledaren och en femteklassare följande dialog.

(Programledare) – Tänk om du fick vara statsminister. Jag har nu bestämt så här, okej [personnamn], du är från och med i morgon statsminister. Vad hade du förändrat då, vad hade du gjort då? Du får göra vad du vill. (Femteklassare) – Åh, vad hade du gjort? (Programledare) – Du, jag hade tagit tag i integrationen, det hade jag börjat med och så hade jag gett sjuksköterskor högre lön. Sen hade jag tagit bort alla p-automater. Gratis parkering och det hade jag höjt med skattsedeln för höginkomsttagare och så hade jag sett till att vi hade haft flyktingförläggningar i alla rika kommuner, det hade jag gjort. (Femteklassare) – Mm. (Programledare) – Vad hade du gjort? (Femteklassare) – Mm, fri parkering lät bra. (Programledare) – Ja, visst gjorde det! Ja, då har vi det. Från och med i morgon! (Femteklassare) – Eh, och det där med flyktingförläggningar i rika kommuner, jaa. (Programledare) – Det var bra grejer? (Femteklassare) – Ja! (Programledare) – Nu ska vi se [personnamn]. [---].

Därefter fortsatte tävlingen.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av tre personer som sammanfattningsvis anser att programledaren tog politisk ställning när han svarade på frågan om vad han skulle göra som statsminister. Anmälarna anser att programledaren framförde egna värderingar i ett barnprogram och att det var ett grovt övertramp. En anmälare förmodar att frågan var regisserad och förberedd.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kravet på opartiskhet och anför i huvudsak följande.

Programserien *Smartare än en femteklassare* spelas in i förväg och genomgår i allmänhet inför sändning en omfattande nedredigering. Programledaren, som är känd och folkkär inte minst för sina snabba och humoristiska infall, skojar glatt med de medverkande och publiken på plats. Han är väl medveten om, och räknar med, att många av hans i stunden spontana skämt klipps bort, inte minst av utrymmesskäl på grund av den begränsade programtiden på en timme. Programmet bygger alltså till stor del på spontanitet från programledarens sida, vid sidan om de väl förberedda tävlingsfrågorna. Anmälarens antagande att frågan om vad elvaåringen skulle göra som statsminister var regisserad saknar därför grund. Femteklassarens motfråga kom helt spontant. Till saken hör att alla barn som kommer fram för att tävla får någon form av fråga för att bli introducerade. Programledarens avsikt var alltså inte att han själv skulle få besvara den fråga han ställde till femteklassaren. Det var helt oväntat för honom att den ”smarta femteklassaren” vände på frågan.

I normalfallet tillhör just den här typen av avvikelser från ämnet som programledaren ägnade sig åt sådant material från inspelningen som klipps bort när programmet redigeras. Men i det aktuella fallet följdes det tidigare refererade uttalandet upp under inspelningen på ett sätt som gjorde att redaktionen, trots en viss tveksamhet, ändå bedömde att det kunde få finnas kvar i det slutliga programmet.

I samband med den fråga som följde den ovan refererade ordväxlingen mellan programledaren och femteklassaren konstaterade den tävlande kvinnan att det hade känts bättre om säkerhetsnivån på 20 000 kr varit uppnådd. Cirka en och en halv minut efter det anmälda uttalandet sändes sades följande.

(Tävlingsdeltagare) – Men samtidigt, 15 000 är ganska bra för en student. Tråkigt nog.
(Programledare) – Mm, fast när vi blir statsministrar då kanske det blir mer pengar till studenterna.

Skratt från publiken och den tävlande. Programledaren ställer sig bredvid femteklassaren som nickade, därefter vände sig programledaren till femteklassaren och talade i lägre ton. Han sa följande.

(Programledare) – Vi satsar ju på dom också, va. Studenterna satsar vi på lite. Vad ska vi ta dom pengarna ifrån? P-automaterna! Vi får sätta upp P-automaterna igen!

Femteklassaren, publiken och den tävlande skrattade. Därefter fortsatte samtalet kring frågan och hur mycket pengar tävlingsdeltagaren kunde tänkas vinna om hon klarade sig kvar i tävlingen.

Karaktären av humoristiskt infall framträdde alltså tydligare än vad anmälarna tycks ha uppfattat.

SVT beklagar att flera anmälare har uppfattat programledarens skämtsamma infall som ett ställningstagande i politiska frågor. Det är möjligt att anmälarna inte har tagit del av den fortsättning på resonemanget som refereras ovan, men SVT finner det givetvis olyckligt att programledaren upplevs ha gått långt utanför ramarna för sin roll i ett underhållningsprogram i SVT. Någon avsikt att göra ett politiskt utspel fanns dock inte vare sig från programledaren eller redaktionen.

SVT anser ändå att nämnden i sin bedömning bör ta i beaktande att programledaren i sin uppräknings sätte ihop en ganska hisnande politik som inte på något sätt överensstämmer med något av partiprogrammen från dagens politiska partier. Flera av frågorna som ”skulle lösas” är också att betrakta som tämligen okontroversiella. Det är till exempel svårt att höra någon i dagens politiska debatt hävda att sjuksköterskor inte skulle vara värda högre löner. Det är väl känt för publiken att programledaren har glimten i ögat. Mot den bakgrunden framgår det enligt SVT:s bedömning att han i det specifika fallet på ett ironiskt sätt skojar med etablerade politikers förmåga att snabbt göra en sammanfattning av den politiska linje som de företräder. Ingen närvarande i studion reagerade heller mot uttalandet, tvärtom applåderade studiopubliken kraftfullt.

När programledaren återkommer till skämtet en kort stund senare i programmet blir det ännu tydligare att detta är en drift med så kallat ”valfläsk”, det vill säga opportunistiska politiska löften (oavsett vilket parti de kommer ifrån).

SVT vill i sammanhanget erinra om nämndens tydliga praxis att kraven på opartiskhet kan sättas lägre i programsammanhang som har en tydlig ironisk eller satirisk karaktär. I det nu aktuella fallet bör dessa vidare ramar för vad som får sägas vara tillämpliga.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i

ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Av granskningsnämndens praxis framgår att programformen har betydelse vid tillämpningen av kravet på opartiskhet. När det gäller program och inslag av klart parodisk, ironisk eller satirisk karaktär kan detta krav ställas lägre.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att *Smartare än en femteklassare* är ett lättare underhållningsprogram där programledarens personliga ton – som får anses vara känd för tittarna – ger ett visst utrymme för värderande omdömen. Även med beaktande av detta kan det diskuteras om det ankommer på en företrädare för programföretaget att så tydligt ge uttryck för vad nämnden närmast uppfattar som hans personliga åsikter i politiskt kontroversiella frågor. Inslaget brast därför i förhållande till kravet på opartiskhet. Mot bakgrund av programformen anser nämnden dock att bristen inte var så allvarlig att den medför att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Leif Hedman, Ulrika Hansson och Clas Barkman efter föredragning av Maria Bergerlind Dierauer.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Maria Bergerlind Dierauer

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.